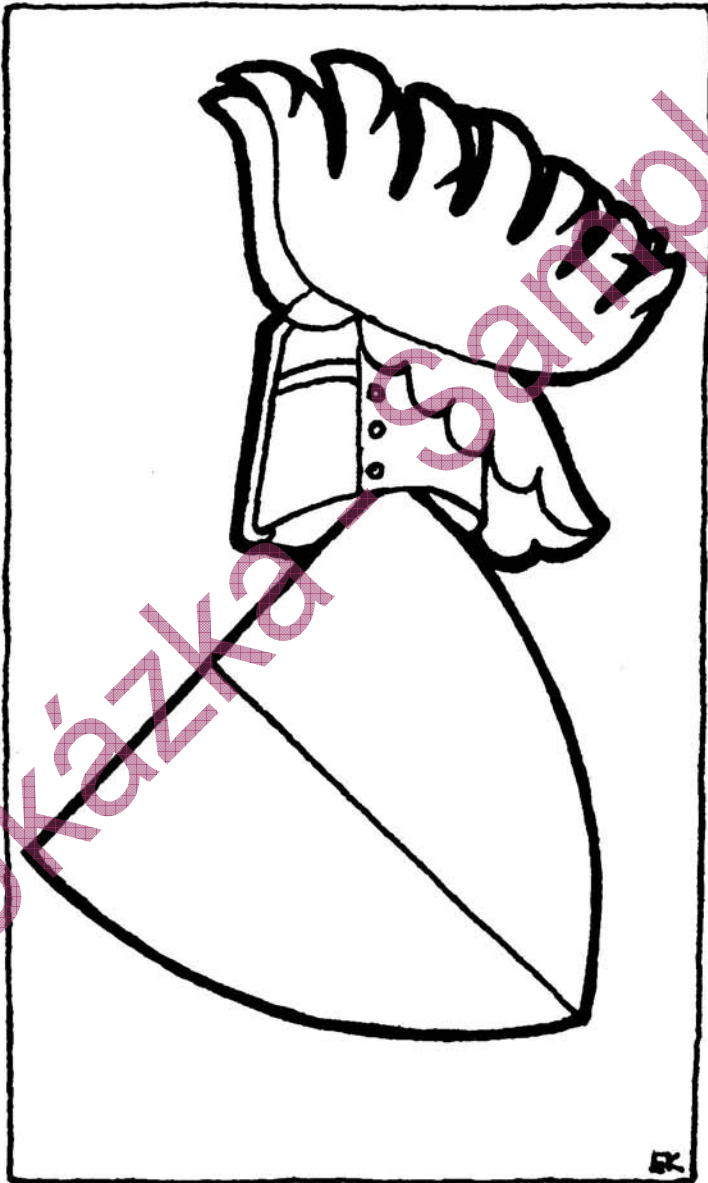

V první polovině 14. století zaznamenáváme u větší části markvartického rozrodu trvalý přechod k užívání polovičního štítu. Od roku 1303 a 1313, kdy se na pečetích objevily první nám známé půlené znaky u Vartenberků, není daleko k r. 1338, ve kterém pravděpodobně vznikla jindřichohradecká znaková galerie, dochováající nejstarší barevné vyobrazení vartenberského znaku. Podobně se tento znak zachoval na hradě Laufu u Norimberka a díky Balbínovi víme, že jej obsahovala i Aula Caroli - erbovník Karla IV. Je tedy známo, že od třicátých let 14. století užívají Vartenberkové znakových barev černé a zlaté a není důvodu k pochybování, že by se tyto barvy nenacházely i na jejich polovičních štítech. Od prvních barevných vyobrazení tohoto znaku vyvstala určitá rozpornost v určení, která strana štítu byla zlatá a která černá. Uvedená jindřichohradecká galerie zobrazuje tento štít vpravo černý a vlevo zlatý. V erbovním sále hradu Laufu je tomu naopak. Celá existence vartenberského znaku na pečetích je provázena snahou výrazně odlišit obě poloviny štítu a tím poukázat na barevné odlišení. Dělo se tak šikmým, kosým, vodorovným i kolmým šrafováním, či jejich kombinacemi - mřežováním, routováním, kroužkováním, damaskováním nebo pouhým zvýšením jednoho z polí. Z takového sfragistického schématu však nelze vyvodit zda tímto způsobem byla vyznačena barva či kov, protože v těchto dobách nebylo známo grafické vyznačování heraldických barev. Samotné pečeti Vartenberků vykazují z počátku minimální shodu ve zvýraznění jednoho z polí. I když existují pouze dvě rozdílné možnosti, nacházíme zřídka uvedenou shodnost ve dvou po sobě jdoucích generacích.

Pro příklad uvádím některé pečeti s datem vydání, jménem příslušníka rodu a upřesněním, která strana je nějakým způsobem graficky zvýrazněna nebo vystouplá: Beneš z Veselí, 1305 9/4, levá; Jan ze Stráže (Benešův bratr) 1313 14/4, pravá; Beneš z Veselí synové: Jan 1351 13/3, a 1361 26/9, pravá; Beneš z Rychenburka, 1349, pravá; Václav, 1346 12/6, pravá; Čeněk (komtur), 1345 10/7 a 1357 11/6, pravá (vzácná shoda u sourozenců); Jana (syna Benešova z Veselí) synové: Beneš, 7, levá; Čeněk, 1346 7/9, levá; atd. Synové Jana ze Stráže: Beneš 1349, pravá; Jan, 1346 13/7 a 1356 6/4, levá; Benešovi synové: Beneš, 1376 7/9, levá; Václav "Bílý", 1376 7/9, levá; Janovi synové: Jan, 1392 29/8, levá; Jan Gast, 1376 7/9 a 1380 8/12, levá (shoda se znakem otcovým). Podobné příklady bychom mohli nalézt i u dalších větví rozrodu. Až koncem 15. a začátkem 16. století se poměrně ustálilo zvýraznění na levé straně. Někteří historikové (např. A. Doerr, SOA Děčín, RA Thun-Hohenstein, Genealogická sbírka, lístkovnice-heslo Vartenberg) se pokoušeli hledat nějaký vztah mezi rozdílně řešenými a zvýrazněnými stranami štítů na pečetích a genealogií rodu přísouzením konkrétní barevné varianty jednotlivým znakům. Myslím, že není nutné se touto problematikou zabývat, neboť nebude v sobě skrývat žádnou "šifru" k rozluštění pomyslného řádu uvnitř rodové heraldiky v návaznosti na genealogii rodu. Vysvětlit si to můžeme individuálním přístupem objednatelů či zhotovitelů dané pečeti ke ztvárnění vartenberského znaku. Snad je možno se domnívat, že v této době dosud neexistovala přesná kodifikace v barevném provedení znaku. Skutečnost, že znak byl naděl černě a zlatě rozdělen, byla zřejmě jedinou a nezaměnitelnou určitostí, plně dostavující a k užívání vyhovující. Později tato variabilnost byla barevně ustálena tak, jak ji známe dosud: pravé pole zlaté a levé černé.

Nyní se pokusím objasnit jak došli Vartenberkové (ale i Lemberkové) k barvám zlaté a černé, jestliže jejich předchozí znak lvice, jak předpokládám, měl barvy červenou a bílou. To, že by barvy nového znaku byly určitou reminiscencí na dřívější těžko prokazatelné vztahy k říši, se zdá neprav-

děpodobné, byť by byly podporovány existencí kmeta Markvarta zv. Němec, známého z roku 1068, nebo vítěznou kolbou Havla z Lemberka na dvoře krále římského v roce 1247. Výše již bylo psáno o vytváření nových znaků přijetím "praporového" znamení do štítu. Domnívám se, že Vartenberkové odvodili barvy nového znaku od barev klenotu a přikryvadel. Že bylo klenotem všech Markvarticů křídlo orlí (křídla) je věc všeobecně známá. Tuto skutečnost jsme si však odpozorovali až z pečeti na začátku 14. století, kdy se klenoty začaly objevovat vedle štítů. Předchozí pečeti Markvarticů tuto podstatnou část postrádaly. Mějme tedy za skutečnost, že již ke znaku lvice náležel klenot křidel a to černých pro všechny Markvartice, tak jak tomu bylo u Beneše Věrného r. 1306, kde vedle bílé lvice na červeném štítě spatřujeme široké černé křídlo (Král V., Heraldika str. 144; u pánů z Michalovic je známo okolo r. 1300 křídlo zlaté). Jestliže Vartenberkové měli za klenot křídlo černé barvy posypané zlatými srdíčky, pak jejich přikryvadla byla barvy černé a zlaté. Souvisí-li klenot bezprostředně s přikryvadly, přebírají přikryvadla barvy klenotu; jinak jsou jejich barvy odvozovány od štítu (ČMH I., s.234). Křídla se totiž zhotovovala tak, že do hrany prkénka, připevněného na výšku k helmici, byla postrkána pera; prkénko bylo potaženo barevnou látkou, která splývala po helmici a plnila funkci přikryvadel. Jestliže i ostatní náležitosti výstroje středověkého rytíře, totiž suknice a kropíř na koně měly stejnou barevnou kombinaci jako přikryvadla a klenot, potom přijetí "praporových" znamení do štítu u Vartenberků muselo vést k barvě černé a zlaté. Černo-stříbrná barevná kombinace u Michaloviců byla volena záměrně pro odlišení od Vartenberků.

Po všechny generace Vartenberků se jejich znak udržel ve své výrazné barevné kombinaci a nekomplikované jednoduchosti bez zjevných snah a pokusů rozmnožit erb o nová pole. Vartenberského znaku se nedotkla ani královská polepšení, - i ve znacích posledních Vartenberků se uchovala třistaletá rodová heraldická tradice beze změn. Přestože někteří členové rodu užívali znaků, jimiž se výrazně odlišovali od znaků

